

ВИКТОР КОЛУПАЕВ

МЪЛЧАНИЕ

Превод от руски: Николай Кетибов, 1978

chitanka.info

Трябваше да видя и двамата. Но къде? Още не знаех това. Ходех из града и чаках всеки момент да се появят пред мен на огромния шумен площад или по Алеята на космонавтите. Те обаче не се появяваха. Тогава сядах на свободна пейка в сянката на дърветата, вадех цигара, пуших и продължавах да чакам. Понякога като че ли успявах да ги зърна за миг. Площадът утихваше тържествено, отзивчиво, радостно, както при дългоочаквана среща, и малко тъжно, както при раздяла.

Стояха на възвишение, всеки можеше да ги види отдалече. Двама космонавти, момък и девойка. С бляскави, леки и изящни доспехи-скафандри. Бяха млади, силни и щастливи. Отиваха в Далечния Космос с два красиви кораба. Той щеше да управлява „Мисъл“, тя — „Нежност“. И ето че, сложили ръце един другиму на раменете, стояха пред мен и пред хиляди хора, възвишавайки се много над всички, и с широк замах приветствуваха събралите се наоколо. Бяха герои. Това чувствуваха и те самите, и всички други. Чувствувах го и аз и страшно им завиждах. Още не се бяха качили в своите кораби, но славата вече ги носеше върху стремителните си криле.

Наличникът на шлемовете им бе вдигнат и даже от мястото, където седях, можеше да се различат техните щастливи усмивки. Такива, според мен, са ги запомнили всички. Навярно това беше върхът на щастието им. Всеобща обич и всеобщо уважение.

Видението изчезна. И хората отново вървяха по своите работи, шумеше площадът, безжалостно припичаше юнското слънце, а аз бях принуден да си признавам, че нещо не съм обмислил докрай и не съм почувствувал напълно. Започнах да търся грешката, обаче не я намирах. Така летяха дните, а все още нищо не излизаше и ниции съвети не ми помагаша, защото навярно се бях оплел в своите мисли и всичко външно, което би могло да даде тласък, не оказваше никакво влияние.

— Поне проучи ли биографиите им? — попита ме Островой, който ръководеше нашето ателие през юли. Това ръководене поглъщаше много от неговите сили и той изсъхна — дали от грижи, дали от жегата.

— Проучвам ги — отговорих. — Макар че всички знаят техните биографии.

— Да. Предназначението на всяка минута от живота им е било определено предварително. И все пак...

— Ще продължа да проучвам.

— Продължавай! Но по-добре е да почувствуващ поне един техен миг.

— Вече се опитвах. Днес например.

— Е, и какво излезе?

— Те стояха на площада и приветствено махаха на всички с ръце.

— Приветствено — измърмори Островой. — Така ли реши? А какви чувства ги изпълваха?

— Щастие, възторг, радост.

Островой тъжно поклати своята плешива глава на тънка шия. И нищо повече не ми каза. Навярно нямаше смисъл да говори с мен. Не се обидих. Най-малко, както мислех искрено, ми бяха нужни съвети, наставления и подтиквания.

Отново ходех безцелно из парковете, по площадите и в градските градини и непрекъснато размишлявах над въпроса защо успях да задържа онова видение на площада само един миг. Та нали всичко беше красиво, празнично, радостно! Не, грешката още блуждаеше някъде в мен. И просто с усилие на волята няма да я измъкна от подсъзнанието.

Ето проспекта, по който те пътуват към космодрума, наоколо стоят стохилядни тълпи, милиони рози падат на асфалта пред тях, всички наоколо викат нещо приветствено, ласкаво, радостно, героично. Всички са празнично облечени, настроението на всички е радостно.

Застанах на ъгъла и се опитах да си представя всичко това. И успях. Сполучих. Но само за един миг, както и тогава, на площада.

Е, какъв, дявол да ме вземе, мислител съм аз? Абсолютно нищо не мога да измисля!

На най-близката пиаца спрях такси и се отправих към космодрума. В джоба на гърдите имах капковиден ултразвуков пропуск, който отваряше пред мен всички врати. Можех да прониквам в светая светих на този огромен космодрум. Обаче най-напред походих безцелно из чакалнята с нейните паркове и мили уютни барове, със слънчевото ѝ праволинейно пространство и нейното вече почти неземно време. Хората посрещнаха и изпращаха близки и познати.

Стройни групички деца, водени от строги възрастни, смешно шестуваха към пистите за кацане, вече очевидно предвкусвайки приключенията в кратерите на Луната. Командировани и художници, туристи и неопитни отпускарни — всички се движеха около мен, точно знаейки какво им предстои да правят. Дрехите на модно облечените жени причудливо се променяха в движение, обгръщайки срещнатите хора със сияние от преливащите се цветове на спектъра.

Това, разбира се, беше първокласен космодрум.

Излязох на наблюдателната площадка, от която хората вече изглеждаха като смешни чертички. Тук-там седяха изпращачи. При желание всеки от тях можеше да види пред себе си лицето или цялата фигура на заминаващия и да говори с него до херметичното затваряне на корабните люкове. А самите кораби подобно на стройни стрели пронизваха златисто-синия въздух на космодрума и едва се поклащаха в струите на топлия въздух. От време на време някоя от тези стрели се откъсваше от мястото си и стремително, с леко свистене изчезваше в зенита, сякаш се разтапяше в слънчевите лъчи. Тогава някои от изпращачите бавно ставаха и тръгваха към изхода.

Отново ми се дощя да ида на Марс. Колко лесно беше да направя това... А работата? Моята работа? Не, още е рано да ходя на Марс.

Взирах се внимателно в лицата на хората. Секунда преди нечие отлитане бяха радостни и бодри, а сега — тъжни и затворени. И тогава разбрах, че тъгата и затвореността ги имаше на лицата и по време на разговорите, само че старателно, макар и не нарочно, се скриваха.

Това ме заинтригува като леко повдигнат край на завеса пред някаква тайна. А въпреки, помислих си, какво ли особено има тук — хората изпращат свои близки, тъжно им е. Всичко е така, както трябва да бъде.

Изкачих се по-горе, където беше безлюдно, и отново си представих момента на отлитането. Ето че отлитащите стоят в асансьорите на корабите им. Хиляди хора на тази наблюдателна площадка, десетки и стотици хиляди от най-близките хълмове и милиони пред телевизорите им махат приветствено с ръце... Ай, дявол да го вземе! Харесала ми се е тая дума „приветствено“ и все тя ми идва наум. Заради нея не можах да задържа видението дори миг. Въпреки то не ми трябваше. И все пак в него имаше нещо, което се изплъзваше неуловимо от мен, без което не бих успял да направя главното.

Хората тогава изпращаха двама близки. Съсредоточих се. Появи се видение, задържах го. Но това не бяха стотици хиляди изпращачи. Първо видях стройна, много красива девойка с рокля, която преливаше в небесносини оттенъци. Плачеше, а сама не забелязваше това. Но защо? За кого ѝ беше жал? За двамата? За себе си? Мислех пак и пак. Лицето на девойката се приближи до мен така, че останаха само две големи черни широко отворени очи. В тъгълчетата на всяко от тях — сълзи. Взирах се в тези очи. Струваше ми се, че я разбирам. Гледаше двамата, които се обичаха... И тя обичаше. Сега за мен тя вече беше онази девойка, която щеше да отлети с „Нежност“. В нейните очи, в погледа, в сълзите ѝ имаше обич, нежност и тъга. Изпращаха нея. Задълго или завинаги? От този свят, в който са преживени първите двадесет години, от тези хора, чувства, усмивки, нищожни разговори, ласкави погледи и докосвания. А какво ще се случи там, в бъдеще? Винаги е имало порив, страст, стремеж напред, към търсенето, към неизвестността и ето сега за миг — болка и скръб, защото цялото минало остава тук и след няколко минути с ужасяваща скорост ще се отдалечи назад.

Все пак се приближих до нещо.

Малко преместих видението. Пред мен застана момък, държеше за ръка онази девойка, в чиито огромни очи имаше сълзи. Ръцете им бяха застинали в някакво неестествено напрежение и аз се боях, че той ще счупи крехките пръсти на девойката... Само че и двамата не забелязваха това. Насочих лицето на момъка така, че да гледа към мен. Да... Естествено... Той изпращаше самия себе си. И лицето му беше смело, малко сурово, външно решително. В него нямаше колебание, само едва доловимото „Прощавайте!“... Преместих видението още, пак в едър план. Жена... изпращаше своето дете, вече голямо, но за нея все още дете. От лицето ѝ лъхаха гордост и непреодолимо желание да върне всичко назад, да не се сбогува, да го притисне към гърдите си и никога, никога вече да не го пуска, никога.

Видението се местеше надясно, наляво, нагоре, надолу... Старец, жена, момиче, мъж, девойка... Лица, фигури и души, души на хора, разкрити сега за двамата, които стояха в асансьорите на „Мисъл“ и „Нежност“.

Струваше ми се, че, макар и малко, съвсем мъничко, разбрах онези, които изпращах. И мислено създадох вече общо видение. Постигнах го трудно и все пак го постигнах. Хвана ме срам за „приветственото“ махане с ръце. Е, да, хората, естествено, им махаха с ръце, но всеки по своему — с радост, с болка, с нежност... Някои имаха сълзи в очите, както онази девойка с огромните черни очи, други

викаха нещо, смееха се, усмихваха се, гледаха сурово или сдържано, спокойно.

Не можех да задържа в мислите си видението дълго — силите и волята ми бяха недостатъчни. Щях да се пръсна на хиляди части, ако бях направил опит да продължа да го задържам в съзнанието си. Пък и сега вече не ми трябваше.

Разбрах, че всеки тук прилича малко и на един от двамата. Отпуснах се и видението изчезна. Какво от това! Те ме бяха научили вече на много неща. Приблжих се до решението на моята задача и почувствувах умора. Седях, отметнал глава на облегалката на креслото, и не мислех за нищо... Стрелите на корабите се устремяваха към зенита, някой от хората отлиташе, оставяйки частица от своята душа на Земята в тези, които оставаха. А някой оставаше, отдавайки се на Космоса, който може би никога няма да види.

Мина час. Трябваше да се продължи работата. Мислено видях техните кораби, притеглих видението към себе си и направих така, че лицата на двамата космонавти да се доближат. Усмихваха се. После тя го погледна крадешком. В моето видение това не излезе сполучливо. Та те тогава стояха на сто метра един от друг. Нейният поглед бе насочен към „Мисъл“, ето защо мина през него. Това трая само секунда, картината се замъгли и изчезна.

Не, още не ги бях разбрал. И тогава се ужасих. Ами ако никога не ги разбера?! Станах и тръгнах надолу, дълго ходих безцелно из различните служби на космодрума. Вратите на стаите и залите се отваряха пред мен, ала душите на двамата оставаха затворени.

Много ли знаех за космонавтите? Посещаване на библиотеки, срещи с хора, които са ги познавали добре, гледане по кинопрегледни. За всичко това отделих много време. Знаех почти всеки ден от живота им. Та нали винаги са били пред очите на всички! Поне от обучението в школата за космонавти до отлитането от Земята.

Не помня момента, когато са отлетали. Тогава бях на друго място. Но може би аз се залових за тази скулптура именно защото бях уверен, че ще мога всичко да видя със своите очи.

Колко важно беше това за мен!

И все пак се обърках. „Приветствено“ махане с ръце, гордост, радост, щастие и даже завист — всичко се оказа само горен слой, позлатен и по тая причина недълбок и неглавен.

Учили са в един клас. После заедно постъпили в школата за космонавти. И там, през третата година на обучението, им предложили полет в Далечния Космос. Психологически били абсолютно съвместими. Това очаровало учените и им вдъхнало увереност, че полетът ще завърши благополучно.

Започнали да ги подготвят. Месеци и години, всяка минута от които била запълнена. Учените обмислили задълбочено даже времето за почивката им. Всяка тяхна стъпка била записана в протоколи и актове. Естествено, това се вършело незабелязано, ненатрапчиво, необходимо. Едва ли и те са го знаели, може би само са го чувствували.

Отдавна бях разбрал, че са се обичали. Но нима от това можеше да се направи извод, че е трябвало да летят с радост? Та нали било решено да летят с различни кораби и никога да не ги напускат, да не се срещат чак докато кацнат на планетата на Оранжевата звезда. Наистина, имали са постоянна видео- и звукова връзка... Или са искали да прекарат някога известно време сами, след толкова години раздяла, намирайки се почти един до друг.

Стоп... Ето какво ми хрумна. Те никога не са били сами. В това имаше нещо... Да, в записите на реда на техните постъпки и действия имаше празнота. Само за няколко часа, когато са успели да объркат наставниците си, да отклонят вниманието им.

Качих се във влака и потеглих към малка сибирска гара, а после намерих обрасъл с върби бряг на рекичка в тайгата. Там дълго стоях над водата, здраво държейки се за гъвкавото, но яко стебло на едно дръвче...

Те не се върнаха на Земята. Това представляваше някакъв абсурд, беше невъзможно, нечестно. Дори не можех да измисля думи... Корабите им били намерени далеч от набеязания курс. Не стигнали до своята цел.

Те бяха първите и трябваше да им се издигне паметник, над чийто проект работех аз.

Стоях пред реката и мислех. Защо непрекъснато исках да изобразя върха на тяхната слава, на почитта към тях, на величието им? Навярно затова не мога да задържа в мисълта си тези видения даже за миг? Следователно не това е било главното в тях. Не подвигът, не славата. Това изобщо е повърхностен израз на човешките постъпки и стремежи.

Отказах се завинаги от площадите и алеите на космонавтите — те няма да бъдат съгласни да стоят там.

Ето тук, някъде наблизо, са били заедно. Казал ли ѝ е, че я обича? Или тя му е казала това?

Беше тихо, много тихо, едва доловимият плисък на вълните и шумоленето на листата на върбите само усилваха тишината, мълчанието.

Стоех и виждах как вървят по тревата, с удивление вслушвайки се в този прекрасен и безмълвен свят, за първи път далеч от всички хора.

Нищо не говореха. Това мълчание беше по-красноречиво от всякакви думи. Сега си казваха всичко, всичко с това мълчание. В тези минути за тях нищо в света не съществуваше освен самите тях. Нито Вселената, нито времето, нито корабите, нито Оранжевата звезда. За първи път бяха сами и знаеха, че не е за дълго, може би единствен, последен път.

Видението се задържаше лесно, без налягане, значи в него нямаше лъжа — именно такива са били общо взето тия техни минути. Сега вече предстоеше лека работа. Можех да спра това неосезаемо още видение всеки момент, да добавя детайли, да увелича размерите. Можех да го направя колкото Айфеловата кула, ако поискат да сложат скулптурата на огромен площад. А после бих направил постамент и бих написал на необичайните му форми „Мисъл“ и „Нежност“. И точно така биха останали двамата космонавти за вековете — осезаеми, в камък или метал, познати на милиони хора, малко непонятни, защото за всички бяха герои, а аз исках да ги направя хора, обикновени като всички други, като теб и мен, като целуващите се на отсрещния бряг на рекичката момче и момиче.

Можеше и да не ме разберат. Но такава беше истината. Тези минути и това удивително мълчание представляват същността на техния живот. Ще направя модел, ще го покажа на специалистите, нека спорят, нека доказват, в сравнение с тях сега имам предимство. Малко вникнах в душите им и никой друг не ще може да задържи видението с мисълта си, ако то не съвпада с моето. Никой няма да успее да ги направи само герои, защото най-важно в тях е било това мълчание, свенливата взаимна любов, а чрез нея — обич към всички хора, към

цялата Земя. И макар че са отлитали в Далечния Космос, сами, чрез своята любов те са отнасяли със себе си цялата Земя...

Мълчание...

Слезли са към реката.

Той е седнал на изкривено, изхвърлено на брега дърво, покрито с мъх и вече изсъхнало, тя се е отпуснала до него, сложила е глава на неговите колене и е протегнала ръце нагоре, към лицето му. А той се е навел над нея.

Разбрах, че това е мигът, който ми трябваше! Не исках да променям вече нищо. Нека всичко бъде така!

Без това мълчание те не биха понесли дори една година полет. Без това мълчание биха загинали. Без това мълчание, може би не са

щели да издържат по-рано, още преди отлитането, а дори и да бяха излетели, щяха да бъдат прекършени.

Така! Така! Всичко е така! Сега в това мълчание се ражда славата им. Не е нужна слава. Нека бъдат хора! Нека се обичат!

Спрях видението...

Дълго се мъчих. Бях създавал скулптури и по-рано. Сега можех да превърна това видение в нещо осезаемо, в скулптура. Именно така направих.

Те замряха.

Уморих се. Все пак работата на скулпторите-мислители е ужасно тежка. Не ги гледах вече. Да, бях създал своя шедьовър. Разбихах това. Никога не съм правил такова нещо и никога не ще направя. Като че ли някаква тежест падна от сърцето, олекна ми, ала не така, както преди, ненапълно.

Тук вече нямаше грешка. Тук имаше нещо друго. Хвърлих цигарата и пристъпих към тях. Всичко беше така, както исках. Нежно помилвах кожата на лицето ѝ. В нейните очи имаше щастие и мъка, в неговите — щастие и обърканост.

Да, вярно съм доловил мига. Ще ги гледат и ще плачат. Хората ще виждат нещо много по-важно от героизма и подвига. Ще виждат болката, в която току-що се раждат тяхното бъдеще, смъртта и славата им... И мълчанието. Това също е вярно. Та нали са си говорили само в тези минути на мълчание!

Ще мълчат винаги. Хиляди поколения ще се раждат, ще минават покрай тях, а те все ще мълчат, както тогава.

Седнах на камък близо до тях. Можеше да разруша тази скулптура, а в къщи, в ателието да я възпроизведа отново. Така правех всякога. А сега кой знае защо не го сторих. Знаех, че всичко е свършено както трябва, обаче не можех да я покажа на хората. Твърде живи бяха те за мен в този миг. Пък и... тия хиляди години мълчание. Мълчанието им тогава е било прекрасно, защото е било неочаквано, защото е траело кратко време. А сега? Хиляди години мълчание!

Не. Трябваше да я разруша. Но не можех.

Трябваше да я покажа на хората. Обаче и това не можех да направя.

А трети път нямаше. Всъщност имаше, ала беше забранен — сетне вече не бих бил скулптор-мислител. Нямам такова право.

Необходимо беше да се посъветвам поне с Островой. Но сигурно щях да получа отказ.

Седях близо до тези, които някога са отлетели с „Мисъл“ и „Нежност“ и не са се върнали, и пуших, докато се свършиха цигарите. Слънцето се оплете във върхарите на дърветата. А аз все още нищо не можех да реша. И изведнъж слънцето под някакъв странен ъгъл освети нейното лице и в очите на девойката видях сълзи. С тях скулптурата беше още по-естествена, още по-прекрасна. Онемях, изтръпнах, надявайки се, че слънцето всеки миг ще прекрати светлинния си ефект... А сълзата внезапно се търкулна надолу. Докоснах лицето на девойката. Сълзата беше истинска — слънцето тук нямаше нищо общо.

Тогава станах, огледах ги още веднъж и казах: „Е, хайде, живейте!...“

Вървах направо, накъдето ми видят очите, като си внушавах, че не бива да гледам назад. Ала не издържах, обърнах се. Те стояха досам водата, оттук вече не можех да чуя говорят ли или мълчат, пък и не ми беше нужно да го зная.

Здрачът обхвана гората, а аз все вървах — леко ми беше и ми се искаше да ходя, да ходя... Наоколо цареше мълчание...

На следващия ден отидох при Островой.

— Е, какво има при тебе? — попита ме. — Излезе ли нещо?

— Излезе — казах. — Ето какво... Вече не съм скулптор, вече не съм мислител. Разреших им... да живеят.

— Ти си полудял! Нарушил си клетвата! Какво ще стане сега с тебе?

— Същото, което и с другите скулптори-мислители, нарушили клетвата — отговорих. — Прощавайте...

Разказът е публикуван в списание „Космос“, брой 4 от 1978 г.
Илюстрации: Лиляна Ангелова

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.